

socialno, ali temeljito. Kritično revizirajmo dosedanje svoje mišljenje in delovanje. Poglejmo neustrašeno v vrzeli naše duše, kjer nam nepoučenost v znanstvenih in umetniških strokah zija nasproti kakor lačen znoj. Pretresimo odkritosrčno svoje dosedanje takozvano "narodno" delo, često le preveč s petjem in krčmo spojeno. Vprašajmo se enkrat pošteno, v kateri politični stranki stojimo, zakaj tam stojimo, in kakšen dobiček ima nastimela od tega šola in narod, — in tudi mi! In če to in drugo pretresemo, potem pridemo do tega, da treba temeljite revizije na vseh plateh našega mišljenja in delovanja. In potem si zgradimo načrt, v katerem smislu in v kateri smeri, v katerem duhu nam je delovati vztrajno, dosledno in nevstrašno med našim ljudstvom. Tu moramo najti pot. In zato sem jaz zato, da se najprej udeležim prva točka našega programa, ki je načrt o delu na polju splošne ljudske izobrazbe v najširšem pomenu besede. S tem stoji in pade nadaljno delo o reformi šolstva.

Ako si pridobimo na ta način trdna tla, neomajljiva oporo med ljudstvom, potem bo to ljudstvo samo z nami vred zahtevalo zakonsko preobnovo notranje in zunanje uredbe ljudskega, srednjega in visokega šolstva. To je prava pot, je zid dani je pritemelju — vse drugo je le jalovo početje, ki se lepo bere, a prav nič ne zaleže.

Nekaj moramo storiti! se čuje glas. Da, to je res! Ali da moramo že danes, in to že prav vse izvršiti, ni nikjer zapisano. Z načrtom ni nič, dokler ga kdo ne sprejme, a to se zgodi le, če stopimo korajžno na ono pot, ki nas gotovo pelje do udeležitve načrta.

Ako so pa tovariši drugačnega mnenja, predlagam, da:

1. izdelamo najprej načrt za ljudske šole, in ker bi reformirana ljudska šola poleg nereformirane srednje šole bila nesmisel in greh na mladini in narodnem telesu, tedaj:

2. naprosimo srednješolske profesorje, da proglasijo dosedanje srednješolsko, osebno pa gimnazijsko vzgojo kakor nepraktično, duhomoren preostanek srednjeveških samostanskih šol, ter da izdelajo reformni načrt o praktični srednji šoli, kakor jo rabi živ in žilav narod mladostne, nepokvarjene krvi in proletarskega pokolenja; 3. ponudimo svoj — upam vsaj — modern načrt našim poslanecem in v šolskih zadevah odločilnim pravkom političnih strank, v prvi vrsti sedaj vladajoči politični stranki, ter drugim merodajnim činiteljem, naj ga brez drugega sprejmejo in udeležijo;

4. proglasimo gotove vrste študij na visokih šolah kakor brezploden študijski balast, katerega korist ni v sorazmerju niti s časom in denarjem, ki mu ga posveti mladenič;

5. zahtevajmo, da postanejo prirodoslovne in socialne vede os, okrog katerih naj se suka ves pouk.

Itd., itd. —

Dosežemo to kar tako z glasovanjem, z resolucijami, avdicenami in peticijami — meni prav. Ker pa sem prepričan, da na ta način ne dosežemo tega, stavljam odseku za sestavo načrta šolske reforme kot prvi in najnujnejši predlog k predmetu sledeče:

Učiteljsvo naj se v vseh socialnih in drugače znanstvenih ter umetniških, tudi verskih vprašanjih čimprej točno orientira ter naj sestavi načrt za organizirano izobraževalno delo med ljudstvom, ker leto nas privede, posredno sicer, ali po najkrajši in najzanesljivejši poti k zaželeni preobnovi slovenskega šolstva.

Pripomnim le še, da to delo lahko opravimo, ne da bi se kot stanovska organizacija naslonili ob kakšno politično stranko in njen program. Če pa je taka oslomba res potrebna, potem upam, da se ne bomo naslanjali ob reakcionarne stranke, niti ob laži napredne. Dogodki svetovne vojne bi nas morali vendarle nekaj naučiti.

Ferdo pl. Kleinmayr.

J. PAHOR:

O šolski reformi.

(Nadaljevanje.)

Vse delo šole bi moralo tedaj sloneti na načelu, da se individuum samostojno razvija in posebno še v moških letih. Samorazvoj bi lahko to imenovali. Toda v sedanji naši srednji oz. visoki šoli je

načelo samorazvoja nemogoče. Naša srednja oz. visoka šola je le preveč nekaj privileg šolnikov in veda teh šolnikov je le premnogokrat na antiko naslonjena »šolska modrost«, ki ji nedostaja glavno, namreč praktično izkoriščanje vede v velikem. Pouk je neenoten, brez zveze ter samo kopiči teoretizirajoče znanje, ne da bi količjak upošteval individualne in socialne potrebe. Naj navedem tu besede dr. L. Léarda, ki jih je zapisal v »Napreju« (3. nov. 1917): »V gimnaziji nisem nikdar pazil, zakaj, kar je profesor razlagal na dolgo in široko, se mi je zdelo tako malenkostno, da ni moglo pritegniti mojega duha, majhnih in lahkih lekcij se doma nisem učil in zaradi tega sem bil v šoli često nepripravljen. Kar sem se učil v gimnaziji, od tega nisem imel pozneje nobene koristi ali le malo, korist sem imel skoraj izključno le od onega, kar sem uganjal sam kot »alotria« poleg šolskega pouka, deloma celo proti volji profesorjev.

Tako bi lahko mnogokateri izpovedal. Dejstvo je, da se v vedi priborijo daleč le oni talenti, ki jih nosi (če jim niso razmere sovražne) posebni nagon ali pa, če so našli idealnega vzgojitelja, ki jim je umel zdramiti posebno veselje za stvar.

Praktična angleška šola je daleč od vsakih pedantnosti, ki zagrenijo pri nas pouk učencu in učitelju. Profesor razlaga snov in ko pozneje izprašuje, znajo morda trije, štirje. Zadošča mu. V drugih predmetih so zopet drugi, ki se v lekcije poglabijo, ki morda znajo še več, kakor se od njih zahteva. Tako se gojenci svobodno razvijajo v smerah, ki jim prija, v katerih igraje premagajo največje ovire ter se končno dvignejo k vrhuncem vede. Zato pa prekašajo Angleži na vseh poljih znanosti vsa druga ljudstva sveta ter se ima človeštvo za kulturni in praktični napredek zahvaliti največ njih znanstvenim veleumom.

Ker je torej naše šolstvo razredno, ker je zraslo na tradiciji, neglede na družboslovna načela, zaradi tega tudi ne odgovarja potrebam družbe in države, mora danes stremeti reforma za tem, da postane šola res vsestransko koristna ustanova. Na ta način bo reforma prispevala tudi k rešitvi nalog, ki jih narekuje prodirajoči demokratizem: vse izenačenje pravic sloni namreč na vsestranski ljudski naobrazbi.

In kako naj bi se preustrojilo vseučilišče? Tako, da ima — prvič — na njem vsaka smer človeške dejavnosti, tudi obrt, možnost najvišjega znanstvenega razvoja, drugič, da daja vsakemu zraven potrebne strokovne izobrazbe še splošen pogled v vedo, v družbo in življenjske naloge, da torej širi sociološko spoznanje.

Zato bi morala biti univerza¹⁾ predvsem narodno-enotna, znanstveno ločena in svobodna. Vsebovala bi oddelke za prirodnoznanstvo, matematiko, politično in pravno vedo, za filologijo in zgodovino, gospodarstvo, umetnost, teologijo in politično. Nad vsem pa bi stala filozofija. Medicina bi se pridružila prirodnoznanstvu, astronomija matematiki, v gospodarskem oddelku bi se učilo o produkciji, trgovini itd. Tako bi bilo mogoče, da se mediciner izpopolnjuje v prirodznanstvi fakulteti, raziskovalec pa ostane v stiku z zdravniško vedo; upravniki uradnik dobi pojme iz narodno-gospodarske in finančne vede, diplomatski zastopnik iz filologije.

Učne predmete za posamezne poklice določi vlada, toda poseganje v druge panninge naj bi se ne vršilo le zaradi načrta in predpisov, temveč naj bi bilo tudi spontano. S tem zadosti vseučilišče načelu o razvoju osebnosti.

Vsi slušatelji bi pa morali študirati sociologijo in lastno državno pravo in mnogi bi se posvetili modroslovju. Tako bi univerza odprla pogled na civilizatorne namene družbe ter bi razvijala človeka ne le osebnim koristim, temveč tudi socialnim in političnim dolžnostim.

V tem oziru je morda srednjeevropsko vseučilišče najbolj siromašno. Kar prinesejo njegovi obiskovalci sociološkega spoznanja v življenje, je omejeno največkrat na nekoliko skepticizma in npravnega nihilizma. Posledica je potem navadno, da taki narodovi sinovi stojijo ali izven vsega snovanja ljudstva, ker se jim zdi vse premajhno in prenizko, ali pa posegajo v javno življenje često iz sebičnosti in na ta način sejejo s svojimi nazori nezdrave kali v ljudstvu.

Z vprašanjem univerze je precej rešeno tudi vprašanje srednje šole. Tudi ta mora biti enotna, zakaj specializiranje v naobrazbi vzdržuje civilizaciji sovražno življenjsko naziranje. Osvoboditi pa se mora »klasičnega konvencionalizma«, v

* Po Ratzenhoferju.

kolikor ga ne zahteva visoka šola. Angleške srednje šole imajo v nižjih razredih 5 tedenskih ur latinščine, v višjih samo 3, zato pa nemščine 4, francoščine 5, fizike, kemije in prirodopisa celo 16 ur in sicer večinoma praktično v laboratoriju. Na enotni srednji šoli naj bi se poučevali le elementi latinščine in grščine in le kot priprava za teološki, filozofski, politični in prirodznanstvi študij. Obvezni pouk iz teh dveh mrtvih jezikov bi veljal le za nekatere in bi jim bil tudi različno odmerjen; obsežno bi se pa grščina in latinščina obravnavali pravzaprav na filološki fakulteti.

Spričo naših šolskih razmer bi tak preobrat morda tuptam naletel na odpor srednješolskega učiteljsva, toda koristi družbe ne smejo trpeti radi stanovskih interesov. Reforme so trde za prizadete in stvarno težke, ker postavljajo nove osnove, toda dejanske razmere družbe so močnejše kakor ovire. Če se mora srednješolski gojenec leta in leta podrobno seznanjati z nazori in običaji narodov, ki so že davno izumrli, če se mora natančno ukvarjati posebno s starimi verskimi nazori, ki so današnjim celo sovražni, potem ni to le nepraktično, ampak tudi nesmiselno. Toliko slabše je, če se radi mrtvih klasičnih jezikov zanemarija moderno jezikoslovje. Ker pa delo vseh višjih poklicev v družbi naravnost zahteva globoko humanistično naobrazbo, spada v enotno srednjo šolo predvsem obsežni študij materinega jezika, na podlagi njegovih klasičkov, na podlagi narodovega kulturnega in gospodarskega življenja. Okrog tega žarišča bi se potem razvrstili drugi učni predmeti. Ves pouk bi torej ne visel več v zraku, rasel bi iz dejanskih razmer, zajemal iz njih vedno novih sokov in plemenitil vse življenje naroda. (Dalje.)

Srednješolske vesti.

Dr. Lavo Čermelj je imenovan za namestnega gimnazijskega učitelja na Goriški slovenski državni gimnaziji v Trstu, dr. Gustav Pirjevca pa za namestnega gimnazijskega učitelja na nemški državni gimnaziji v Trstu.

Iz ljudskošolske službe. Stalno sta upokojena nadučitelj v St. Vidu pri Vipavi Ivan Rudolf in učiteljica Ivana Smole, začasno pa nadučitelj v Knežaku Dragotin Česnik in Antonija Mikota - Vohrinceva; Kristina Hitjeva je imenovana za suplentko na dvorazredni ljudski šoli pri Sv. Jakobu ob Savi; začasno vodstvo te šole je poverjeno učiteljici Antoniji Pra-protnikovi; za suplentke so nameščene: Justina Kavšekova v Postojni, Ana Žorževa na osemrazredni dekliški ljudski šoli pri Sv. Jakobu v Ljubljani, Frančiška Božičeva v Šmarjeti, Ivana Cerarjeva in Ana Koščeva v Šiški, Ana Tomšičeva v Dolenji vasi, Vera Rekarjeva v Trzinu in Vida Kraševčeva v Žužemberku; začasni učiteljici Justini Kmetovi je poverjeno začasno vodstvo na ljudski šoli v Šturi-jah; suplentka Marija Bahovčeva je imenovana za začasno učiteljico, suplent Mi-roslav Kovač pa za začasnega učitelja v Zelezničkih.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Iz Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljsva.

V pojasnilo. V zadnji števi. »Učiteljskega Tovariša« je prijavilo vodstvo Zaveze delegate Kranjskega in Gornjegrajskega učiteljskega društva in takoj nato pripomnilo, da so nekatera društva že tako otrpnila, da se ne zmenijo za noben poziv: dostavilo je še besede, da naj zavodni člani takih društev govori s predsedniki resno besedo: predsedniki naj delajo ali pa odstopijo. Da ne bo kdo napačno sodil in mislil, da se tičejo te besede novega predsednika Gornjegrajskega učiteljskega društva, ker stoji ta poziv pod naslovom Gornjegrajsko učiteljsko društvo, izjavljamo, da vodstvo Zaveze ni nikakor moglo misliti na Gornjegrajsko učiteljsko društvo, ki je bilo pod prejšnjim in je pod sedanjim predstvom jako marljivo in delavno, ter vedno vestno izvršuje svoje naloge tudi v sedanjih hudih časih. Vodstvo je imelo tu v mislih ona društva, ki ne dajo od sebe nikakoršnega znaka življenja, ki se nič več ne zmenijo za noben poziv, za nobeno okrožnico in prošnjo, ki tako trdo spe, da niso volili niti delegatov, torej niso zastopana na današnjem delegacijskem zborovanju. Taka društva smo hoteli z ono pripomnjo zbuditi iz brezdelnosti k delu.

Vodstvo Zaveze.

Kranjsko.

Društvo vpokojen. učiteljsva glasno kliče po svojem odboru: Tovariši in učiteljske vdove! Pristopite v večjem številu z novim letom 1918 v naše društvo! Preteklo leto nam je bela žena odpeljala štiri tovarišice v trajno večnost; vsi njihovi ostali so kaj radi prejeli pogrebno podporo. Namesto teh je res bilo šest novih sprejetih, a to je vse premalo. Ako pogledamo malo v zapisnik, vidimo koliko jih je še, ki se ne ganejo v dobrobit svoj in svoje. Sicer je umrlo izmed učiteljsva še nekaj tovarišev nečlanov, ki njih svoji sedaj zaman obujajo kes, ker niso bili deležni podpore. Glejte, prijatelji in prijateljice, vrata za pristop v društvo so vsak dan na stežaj odprta! Odbor.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za konjiški okraj je zborovalo dne 15. nov. 1917 v Konjicah. Obisk je bil jako dober. Nanovo sta pristopila k društvu tov. Roza Davidova, učiteljica v Ločah in Frančiška Reboljeva iz Zič. Predsednik ju pri tej priliki presrečno pozdravi. Ko se je spominjal še tovarišev vojakov, je prešel na dnevni red, katerega glavna točka je bilo predavanje: »Domoljubna mladinska vzgoja« ali »Mlada Avstria«. Njegovo predavanje se je vršilo na željo gospoda predsednika okrajnega šolskega sveta dr. Hohla, ki je bil pri predavanju navzoč ter se tudi vdeležil debate. Na podlagi lastne izkušnje, pridobljene v tozadevnem tečaju v Gradcu, je predsednik tovariš Bobič razpravljal o tej časuprimerini temi. Soglasno je bil naprošen, da nam o priliki svoja teoretična izvajanja tudi praktično pokaže. Sprejet je bil tudi predlog tovariša Brumna, da se vse šole v okraju naročijo na list »Mlada Avstria«.

Pri volitvi delegatov za Zavezino zborovanje sta bili izvoljeni tov. Pleškova in Bezljajeva. Končno je še predsednik, pozval tovariše, naj prispevajo po znanem ključu za učiteljski pomožni sklad, ter je zaključil zborovanje. G.

Slovenjebistriško učiteljsko društvo zboruje dne 3. januarja 1918 v hotelu Peter Novak, v Slov. Bistrici ob 10. uri dop. ob nastopnem vzporodu: 1. Zapisnik o zborovanju društva dne 16. nov. 1917. 2. Dopisi. 3. Predavanje: »Narodno gospodarstvo in valuta«, govori gosp. dr. Alojzij Goričan. 4. Poročilo o »Zavezinem delegacijskem zborovanju v Ljubljani dne 28. decembra 1917. 5. Polaganje računa za minula leta. 6. Volitev novega odbora. 7. Slučajnosti. — K obilni udeležbi vabi Jos. Sabati, tč. predsednik.

Trst.

Zborovanje Učiteljskega društva za Trst in okolico se je pričelo v nedeljo, dne 16. t. m., ob pol 10. uri dopoldne v prostorih zaposlovalnih tečajev goriškega učiteljskega po vzporodu, ki smo ga v svojem listu že objavili.

Predsednik tov. A. Germek pozdravlja vse navzoče (79 članov) v prostorih Rivoltelle, kjer je že tekla kri za naše najsvetejše — za naš jezik. Časi se izpreminjajo, in danes zborujemo tukaj v slovenskem jeziku. Posebe se pozdravlja navzoče goste: gg. dež. nadzornika Matejčiča, okr. nadz. prof. Nekermannna, vodjo zap. tečajev dr. Pirjevca, zastopnika pol. društva »Edinosti« dr. Slavika in dr. Wilfana ter gojence zaposlovalnih tečajev. — Domisli se dvoh žrtev sedanjega časa: tov. Viktorja Sosiča in Egona Jezerška. (Slava!) — Preide k dnevnemu redu in da besedo tov. Ganglu.

Tov. Gangl obširno poroča v enournem referatu o preustrojitvi našega šolstva. Poročilo sprejmejo navzoči z odobravanjem. Nato predlaga:

1. Delegatom Učit. društva za Trst in okolico naročamo, naj na delegacijski seji dne 28. t. m. v Ljubljani zagovarjajo, oziroma zastopajo v mojih izvajanjih začrtana in utemeljena načela.

2. Učit. društvo za Trst in okolico izreka željo, naj člani odseka, izvoljeni od upravnega odbora Zaveze, prevzamejo po svojem nagnjenju, po večjem zanimanju in po posebnih možnostih sodelovanje pri posameznih skupinah tega načrta, ker je na ta način omogočeno temeljitejšo delovanje in dovršenejšo delo.

3. Tako posamezno predelane in izgotovljene skupine naj odsek potem pregleda in ebdela zorno, da bo delo enotno in da pridejo do izraza tudi nazori in mnenja, ki jih goje posamezniki do ostalih skupin tega načrta.

4. Učit. društvo za Trst in okolico predlaga, naj se vodstvo Zaveze obrne na učiteljske zore učiteljske v Ljubljani, Mariboru in Gorici, oziroma na zaposlovalne tečaje v Trstu in Ljubljani s prošnjo, da izrazijo svoje mnenje glede na reformo učiteljske, ki mora sloneti na principu temeljite strokovne izobrazbe in ki se nadaljuje ter zaključuje na vseučilišču, kakor je bilo to načeloma označeno v tem referatu.

Tov. pl. Kleinmayr je prepustil izdelavo referata Ganglu. Vprašuje: Kam pojdemo z izdelanimi načrti? Kritizira dosedanje